

SÇD BİLDİRİMİ

KUZEY EGE HAVZASI NİTRAT EYLEM PLANI

Tarım ve Orman Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan “Kuzey Ege Havzası Nitrat Eylem Planı”nın kabul/onay sürecinden önce SÇD Yönetmeliği uyarınca SÇD sürecinin yürütüldüğü; kapsam belirleme toplantısı ve istişare toplantısının yapıldığı ve planın onay sürecine geldiği anlaşılmaktadır.

SÇD Raporu’na dair yapılan inceleme ve değerlendirme neticesinde; “Kuzey Ege Havzası Nitrat Eylem Planı” için hazırlanan SÇD Raporunda; Nitrat Eylem Planlarının su kalitesi ve su miktarı, toprak bozulması, iklim, geçim kaynakları, biyolojik çeşitlilik ve ekosistemler, insan sağlığı, hava kalitesi ile deniz ve kıyı alanları üzerindeki olası etkileri incelendiği görülmektedir. Nitrat Eylem Planı’nın kendi içerisinde hiçbir alternatif senaryo sunmadığı ve bu nedenle Stratejik Çevresel Değerlendirme sürecinde farklı senaryolar yerine NEP önerilerinin değerlendirildiği anlaşılmaktadır. SÇD Raporunda; NEP’de sunulan eylemlerin mevcut çevre durumunu etkileyip etkilemeyeceği veya değiştirip değiştirmeyeceği, etkileyecek/değiştirecekse ne derecede etkileyeceği/değiştireceği ve ilgili çevresel hedeflere ulaşmaya ne kadar katkıda bulunabilecekleri temelinde, nitel bir yönde yürütülmüştür. Özetle; SÇD sürecinde “hiçbir şey yapmama” alternatifi ile çevre dostu alternatif başlığı altında “Nitrat Eylem Planı’nın mevcut durumu ile yapılması” alternatiflerinin değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

Hiçbir şey yapmama alternatifine bağlı yapılan değerlendirmede; Nitrat Eylem Planı uygulanmaz ise tarımsal faaliyetler kaynaklı yerüstü ve yeraltı su kirliliğinin artacağı, toprak ve hava kalitesinin azalacağı belirtilerek tüm bu etkilerin ötrofikasyonu arttıracığı ve biyolojik çeşitlilik ile ekosistemler üzerinde olumsuz etkilere yola açacağı vurgulanmıştır.

Bununla birlikte, Nitrat Eylem Planı’nın uygulanmaması durumunda tarımsal üretimde verimliliği artırmak için aşırı gübre kullanılmasının, kaynak israfının artmasına neden olacağı ve sonuç olarak tarımdaki karlılığın azalacağı, kırsal alanlarda yaşam standardının olumsuz etkileneceği ve bozulan su kalitesi, su miktarı, toprak ve hava kalitesinin yaşam kalitesini bozması ile çevresel kalitenin yanı sıra sosyo-ekonomik koşullarda da kötüleşme meydana geleceği ifade edilmiştir.

Nitrat Eylem Planı yapılması alternatifinde; çevre dostu bir plan olan Nitrat Eylem Planı’nın kilit çevre ve sağlık hususları üzerinde olası etkileri açısından SÇD çalışmasının bulguları dikkate alındığında NEP’nin uygulanmasının çevre kalitesi, sağlık ve tüm havza nüfusunun geçim kaynakları üzerinde genel olarak olumlu etkileri olacağı belirtilerek NEP’nin uygulanmasının etkinliğinin artırılmasına yönelik önerilere değinilmiştir.

27.08.2020 tarihinde video konferans yöntemi ile düzenlenen İstişare Toplantısında; SÇD'nin Nitrat Eylem Planına yaklaşımı, SÇD sürecini ilerleyişi ve SÇD Raporuna dair alınan görüşler tartışılmıştır. İstişare Toplantısında; havzadaki büyükbaş hayvancılık tesislerinin yanı sıra küçükbaş ve kümes hayvanlarından kaynaklanan azot miktarının da önemli olduğu ve CBS ortamında meralarla değerlendirilerek su kalitesi ve biyoçeşitlilik üzerindeki etkilerinin ortaya konması, büyükbaş hayvancılık yetiştiriciliği sırasında yüksek miktarda su tüketildiğinden dolayı su tüketimini azaltmak ya da etkin kullanımını sağlamak üzere önlemlerin geliştirilmesi ve planın çevre üzerindeki olumlu etkilerinin güçlendirilebileceği konuları tartışılmıştır.

Kuzey Ege Havzası Nitrat Eylem Planı; arazi yönetimi, gübreleme, sulama yönetimi, ötrofikasyon, bitki koruma ürünlerini kullanımı, kayıtların tutulması ve genel eylemler olmak üzere, 7 ana tedbir grubu ve bu eylemlerin yayılması için öneriler içermektedir. Söz konusu tedbirler ile ilgili olarak SÇD Raporunda, NEP'nin olumlu etkilerinin arttırılmasına yönelik üç ana başlık altında önlemler geliştirilmiştir:

1. NHB'lerin çevre koşulları göz önünde bulundurularak önceliklendirilmesi ve NEP'nin farklı dönemlerde uygulanmaya başlaması

Havzada belirlenen NHB'ler göz önünde bulundurulduğunda, %12'den daha dik eğimlerin oluşması veya toprak erozyonu olan bölgelerin boyutu gibi gözle görülür farklılıklar vardır. Bu durum Ayvacık, Dikili ve Bergama'nın bazı kısımları için geçerlidir. Eğim, erozyon ve NHB'ler arasındaki ilişki incelendiğinde; bölgenin yüksek erozyondan (veya dik eğimlerden) etkilenen çok küçük bir kısmı NHB'lerde bulunmaktadır ve burada ilgili tedbirler zorunlu olacaktır. Bu alanlarda (Ezine, Ayvacık, Aliğa ve Bergama'nın bazı kısımları) ilgili NEP eylemlerinin uygulanması önceliklendirilmelidir.

NHB'lerin önceliklendirilmesi konusunda aynı zamanda, Bakırçay Deltası ve Ayvalık sulak alanları gibi hassas alanların ve ekosistemlerin varlığı da hesaba katılmalıdır. Ayrıca SÇD Yönetmeliği Ek V'te listelenen hassas alanlar ve en kötü yer üstü suyu kalitesine sahip alanlar (en kirli nehirlerle sahip alt havzalar) da NHB'lerin önceliklendirilmesinde göz önünde bulundurulmalıdır.

2. Tedbirlerin önceliklendirilmesi

NEP karmaşıklık, maliyet ve uygulama için sunulan süre ile birlikte nitrat kirliliğinin azaltılması konusunda beklenen etkilerin önemi açısından farklı eylemler içermektedir. Öngörülen eylemlerin uygulanmasına yönelik adımlar da önceliklendirilirse, bu durum NEP'nin etkinliği açısından önemli derecede faydalı olabilir. Aşağıdaki iki kategori ile eylemler ayrılabilir:

- Birinci sırada; hızla yerine getirilebilecek (gübre/hayvansal gübre uygulaması için süre kısıtlamaları) ve ilgili kurumlardan çiftçilere kapsamlı destek gerektirmeyen (uzman ve/veya maddi açıdan) eylemler uygulanabilir ve denetleyici kurumlar daha fazla gecikme olmaksızın kontrol rollerini yerine getirebilir. Bu şekilde daha karışık ve maliyetli eylemler uygulanmadan önce hem çiftçiler hem de diğer paydaşlar tarafından birlikte deneyim kazanılabilir. Ayrıca idari ve izleme süreçleri daha uygun koşullarda test edilebilir.
- İkinci sırada; uyum sağlamadan önce hazırlık için belli bir süre gerektiren, büyük yatırımlar, hayvan gübresi depolarının ve NEP’de belirtilen gerekliliklere uyan diğer ünitelerin yapımı veya gübre yönetim planlarının hazırlanması vb. gibi eylemlere ulaşılabilir. Ayrıca daha karmaşık tedbirlerin NEP’de detaylandırılmayan finansal destek mekanizmaları (Tarım ve Orman Bakanlığı teşvikleri ve benzeri) yaratmayı gerektirmesi daha muhtemeldir, bu da uygulamada gecikmelere neden olabilir.

3. NEP’in etkenliğini artırmak amaçlı ek tedbirler

NEP’nin çevre üzerindeki olumlu etkilerinin artırılmasını, etkili uygulanması ve izlenmesini desteklemek için SÇD Raporunda aşağıda yer alan tedbirler önerilmiştir:

- Nitrat kirliliği kaynakları hakkında mevcut durum bilgisinin (sunumunun) geliştirilmesi
- Küçükbaşların ve kümes hayvanlarının nitrat yükü dengesine olan katkılarının analizinin dahil edilmesi
- Kontrol ve yaptırım kapasitesinin güçlendirilmesi

Bunlara ek olarak, NEP’nin belirli eylemlerinin değişikliği için birtakım öneriler yapılmıştır:

- Hayvancılık Tesislerinde Su Tasarrufu Teknolojilerinin Yayılması
- Atık Su Yönetimi Kontrol ve Yaptırımı

Plan tedbirlerine ilişkin yapılan değerlendirme sonucunda; SÇD Raporunda tavsiye edilen önlemlere planda ne şekilde yer verildiğine dair tespitler aşağıda verilmektedir:

-NHB’lerin çevre koşulları göz önünde bulundurularak önceliklendirilmesi ve NEP’nin farklı dönemlerde uygulanmaya başlaması: Taslak “Kuzey Ege Havzası Nitrat Eylem Planı” bir önceliklendirme listesi veya NHB’lerin önceliklendirmesini içermemektedir ve NEP’nin hiçbir önceliklendirilme yapılmaksızın 2023 yılında tüm havzaya uygulanması planlanmaktadır.

-Tedbirlerin önceliklendirilmesi: NEP’de yer alan plan tedbirlerine ilişkin detaylı bir önceliklendirme yapılmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte; SÇD raporunda ikinci öncelikli yapılması tavsiye edilen gübre yönetim planlarının hazırlanması, hayvancılık işletmelerinde uygun nitelikli gübre depolarının yapılması ile ilgili eylemlere dair tedbirlerin uygulanma tarihi olarak 2023-2026 yılları arası belirtilmiştir. Bunların dışında kalan birinci öncelikli eylemler için ise tedbirlerin uygulanma tarihi olarak 2023 yılı öngörülmüştür.

-NEP'nin etkinliğini artırmak amaçlı ek tedbirler: Nitrat kirliliği kaynakları hakkında mevcut durum bilgisinin (sunumunun) geliştirilmesi; küçükbaşların ve kümes hayvanlarının nitrat yükü dengesine olan katkılarının analizinin dahil edilmesi ile kontrol ve yaptırım kapasitesinin güçlendirilmesi ek tedbirleri ile ilgili olarak; bu konuların ayrıntılı ele alınacağı bir Avrupa Birliği projesinin yürütüleceği belirtilmiştir. Hayvancılık tesislerinde su tasarrufu teknolojilerinin yayılması tedbiri ile ilgili olarak; NEP'de yer alan modern sulama sistemlerine geçişin aynı zamanda sulama sistemlerinde tasarruf sağladığı belirtilmiştir. Atıksu yönetimi kontrol ve yaptırımı tedbiri ile ilgili olarak; büyük işletmelerde ön arıtma yapılması önerisi reddedilmiştir. Bunun yerine sıvı katı gübre karışımının toprakta kullanımına olanak sağlayan makinelerin teşvikinin uygun olduğu belirtilmiştir.

Sonuç olarak; gerçekleştirilen SÇD sürecinde Kuzey Ege Havzası Nitrat Eylem Planının olası önemli olumsuz çevresel etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Ancak; SÇD Raporunda önerilen tavsiyelerin Planda kısmen yer aldığı anlaşılmakta olup söz konusu planın olumlu etkilerinin en üst seviyeye çıkarılabilmesi açısından tüm SÇD tavsiyelerinin planın kabulünden/onayından önce plana entegrasyonunun sağlanması gerekmektedir.